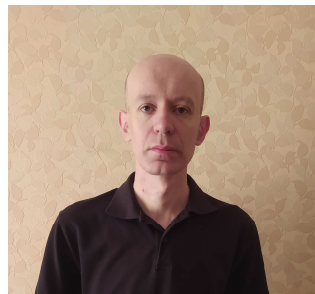

УДК 343.93

Сергій Федорович ДЕНИСОВ,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

Олексій Леонідович ТИМЧУК
кандидат юридичних наук, доцент
(Інститут управління та права Національного
університету «Запорізька політехніка»)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТА ПРЕДМЕТА КРИМІНОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

Постановка проблеми. Одними з ключових теоретичних проблем кримінології як науки є її сутність і місце в системі інших юридичних та суспільних наук, а також її предмет. Ці питання належать до кола традиційних і «вічних», оскільки навряд чи на них можна буде дати остаточну відповідь. Дискусії щодо сутності кримінології та її співвідношення з іншими суспільними та природничими науками тривають уже понад століття. Неоднозначно в науці вирішується і питання про предметне поле кримінології та його складові елементи, зокрема про можливості розширення цього поля за рахунок охоплення нових, ще не вивчених явищ. Аналіз зазначених проблем має вагоме доктринальне значення для подальшого розвитку кримінології як науки, спонукаючи до більш глибокого осмислення традиційних і нових питань злочинності в умовах сучасних викликів, які стоять перед суспільством і державою.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні проблеми сутності кримінології та її предмета аналізувало чимало українських учених, зокрема В. Голіна, І. Даньшин, О. Джужа, В. Дрьомін, А. Закалюк, А. Зелінський, О. Костенко, О. Литвинов, І. Туркевич та ін. Проте чимало аспектів проблеми залишаються недостатньо вивченими, зокрема, актуальною є систематизація наявних теоретико-методологічних підходів до місця кримінології в системі наук та особливостей її предмета.

Метою статті є аналіз наявних у науці підходів до розуміння сутності та предмету кримінології, окреслення змісту основних дискусій із цього питання, а також систематизація наявних підходів вітчизняних та зарубіжних науковців до цієї проблематики.

Виклад основного матеріалу. У кримінології існує широкий спектр

концепцій сутності кримінології та її місця в системі наук. Аналізуючи різні – нерідко діаметрально протилежні – кримінологічні теорії та погляди, доречно згадати міркування Л. Спіридонова про те, що «особливості світогляду передбачають і специфічний підхід до пізнання предмету, внаслідок чого той самий факт може по-різному тлумачитися представниками різних суспільств, наукових шкіл і навіть окремих колективів»¹. Повною мірою це стосується й аналізу питань сутності кримінології та її предмету.

У радянський період окремі вчені (зокрема, А. Піонтковський, О. Герцензон та деякі інші) взагалі вважали кримінологію частиною кримінального права, що нині може здатися явною аберацією. Наприклад, О. Герцензон писав про те, що кримінологія є службовою, допоміжною щодо кримінального права наукою, по суті його частиною². А. Піонтковський вважав, що накопичення теоретичних і практичних матеріалів з вивчення злочинності створює можливість виділити кримінологію із теорії кримінального права як її галузеву спеціальну дисципліну³. Аргументація цих учених полягала в тому, що предмет кримінології задається власне кримінальним правом, і ця наука спирається саме на юридичні поняття і категорії, насамперед на нормативне (законодавче) визначення злочину, яким оперує кримінальне право.

Проте із часом у радянській науці почав переважати підхід до кримінології як самостійної юридичної науки, який став «класичним». Так, відомий радянський вчений І. Карпець, критикуючи намагання вивести кримінологію з правових наук, обстоював позицію про юридичний характер кримінології та наполягав на тому, що «жодна інша суспільна наука злочинність як соціальне явище не вивчає і вивчати не може»⁴. На цій позиції нині стоїть і більшість російських кримінологів, аргументуючи це переважно тим, що ця наука вивчається та розробляється здебільшого вченими-юристами⁵. Інші сучасні російські дослідники із жалем констатують, що постсоціалістична кримінологія була і є частиною юридичних, а не суспільних наук, як в Європі та США⁶. І. Туркевич послідовно вважає кримінологію саме юридичною, а не комплексною, соціально-правовою або соціологічною наукою, зокрема і на підставі того, що серед кримінологів переважають юристи, через її нерозривний зв'язок із правом (насамперед кримінальним), а також тому, що соціологи є некомпетентними у відповідних питаннях⁷.

¹ Спіридонов Л. И. Криминологический факт и его оценка // Криминология и уголовная политика : сб. материалов советско-скандинавского симпозиума. М. : Ин-т гос-ва и права АН СССР, 1985. С. 22.

² Герцензон А. А. Введение в советскую криминологию. М. : Юрид. лит, 1965. С. 12.

³ Курс советского уголовного права: преступление : в 6 т. : Т.1. Часть общая. / редкол. : Пионтковский А. А., Ромашкин П. С., Чхиквадзе В. М. М. : Наука, 1970. С. 19.

⁴ Карпец И. И. Современные проблемы уголовного права и криминологии. М. : Юрид. лит, 1976. С. 127.

⁵ Криминология : учебник для вузов / отв. ред. А. И. Долгова. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Норма, 2005. С. 27–29; Кабанов П. А. Современная криминология: структура, методика и тенденции развития : учеб. пособ. Н. Новгород : Нижегородская академия МВД России, 2018. С. 7–8.

⁶ Манифест новой количественной криминологии / Титаев К. Д., Скугаревский Д. А. и др. Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия: Право. 2018. Т.м 9. Вып. 1. С. 91.

⁷ Туркевич І. К. До проблеми про місце кримінології в системі наук. Вісник Академії адвокатури України.

Водночас деякі радянські, а наразі російські та українські вчені вважають кримінологію частиною соціології, своєрідною соціологією злочинності. Ще у 1970 р. М. Ковальов усупереч поширеним у радянській науці твердженням наполягав на тому, що «закономірності, які вивчає кримінологія, є соціальними, а не юридичними»¹. Цілком очевидно, що злочинність не є кримінально-правовою категорією, і кримінальне право її не вивчає; предметом його аналізу є окремі злочини. Інший радянський вчений І. Ной, відомий обстоюванням концепції біологічних причин злочинності за соціалізму, також вважав кримінологію соціальною наукою, своєрідною кримінальною соціологією саме з огляду на її предмет². О. Сахаров наголошував на тому, що предметом кримінології є саме соціальні, а не юридичні явища³.

Нині російський науковець Я. Гілінський послідовно обстоює підхід, згідно з яким кримінологія є саме соціологічною наукою, оскільки її головний предмет – злочинність – є саме соціальним феноменом; окрім того, злочинність є різновидом девіантної поведінки, яка вивчається девіантологією як частиною соціології⁴. Цей вчений вважає кримінологію базовою для всіх наук кримінального циклу. Про пріоритетність кримінології в системі наук кримінально-правового циклу пише й український учений В. Попович⁵. У сучасній російській науці Ю. Комлев також вважає кримінологію частиною девіантології як соціологічного аналізу девіантної поведінки взагалі⁶. Окремі російські дослідники, критикуючи надмірну «юридизацію» цієї науки, зазначають, що насправді жодна «соціологізація» кримінології не загрожує, а ця наука не може працювати лише на правоохоронні органи без шкоди для власної репутації і наукового статусу. Наразі існують лише спроби використання в кримінології знань соціальних наук⁷.

В українській науці кримінологію як соціологію злочинності розглядав А. Зелінський⁸. І. Руценко цілком слушно зазначає: «Однобока і неповноцінна соціологія не була в змозі стати теоретичним фундаментом радянської кримінології, яка перейшла під опіку юриспруденції і почала розглядатися виключно як правова дисципліна. Юридичний статус

2005. Вип. 3. С. 53.

¹ Ковалев М. И. Основы криминологии. М.: Юрид. лит., 1970. С. 9.

² Ной И. С. Методологические проблемы советской криминологии. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та 1975. С. 217.

³ Сахаров А. Б. Некоторые принципиальные вопросы советской криминологии // Криминология и уголовная политика: сб. материалов советско-скандинавского симпозиума. М.: Ин-т гос-ва и права АН СССР, 1985. С. 26.

⁴ Гилинский Я. И. Криминология: теория, история, эмпирическая база, социальный контроль. СПб.: Алеф-Пресс, 2014. С. 15–16; Криминология: учебник /под ред. Я. И. Гилинского, В. Н. Орлова. М.: Юстиция, 2019. С. 14.

⁵ Попович В. М. Методологічне значення кримінології для розвитку запобіжного потенціалу кримінально-правового циклу наук. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Вип. 2 (15). С. 71–73.

⁶ Комлев Ю. Ю. Криминология как социология преступности. *Вестник экономики, права и социологии*. 2017. № 2. С. 69–71.

⁷ Москозцев А. Ф., Суходолов А. П. Методологические тупики современной криминологии. *Всероссийский криминологический журнал*. 2020. Т. 14. №2. С. 183.

⁸ Зелинский А. Ф. Криминология. Харьков: Рубикон, 2000. С. 10–11.

кримінології є скоріше політичним, організаційним рішенням, а не даниною наукової логіки. Предмет кримінології не виходить за межі об'єктно-предметної сфери соціології»¹. Ще у 2000 р. цей вчений писав про принципові вади вітчизняної кримінології, зумовлені саме її відірваністю від соціологічного знання (розвиток за межами соціологічної теорії, слабка методологічна база тощо). Минуло вже 20 років, проте ці вади, по суті, так і не подолано.

Згідно з третім поширеним підходом кримінологія – це комплексна соціолого-правова (соціолого-юридична) наука². Наприклад, М. Клеймьонов вважає, що кримінологія є комплексною міждисциплінарною наукою, яка синтезує результати дослідження інших наук щодо власного предмету³. В. Лунєєв підкреслює, що кримінологія – відносно самостійна, комплексна й у підґрунті своїй соціолого-кримінально-правова наука. Ядром кримінології він вважає саме кримінальне право та соціологію⁴. Не зовсім послідовним є підхід О. Старкова, який, з одного боку, пише про те, що кримінологія – самостійна соціально-психолого-правова наука, яка народилася в процесі диференціації наукового знання та використовує переважно соціологічні та психологічні методи, а далі наголошує на тому, що кримінологія є найбільш близькою саме до прикладної соціології, девіантології⁵, що збігається з думкою Я. Гілінського та Ю. Комлева.

Розуміння кримінології як соціолого-правової (соціолого-юридичної) науки домінує й серед українських учених⁶. Схожими є міркування І. Даньшина, який визначає кримінологію як комплексну науку про закономірності злочинності та її конкретні прояви, про особистість злочинця, про фактори, причини та умови, які породжують, обумовлюють злочинність та окремі злочинні посягання, а також про форми і методи соціального та нормативного впливу на них з метою контролю за цими негативними явищами. Цей вчений не погоджується із твердженнями про те, що кримінологія є суто юридичною наукою або ж соціологією злочинності⁷.

Окреме місце в системі цих поглядів посідають міркування А. Закалюка, на думку якого кримінологія є самостійною теоретико-прикладною суспільною наукою про злочинність, а ще ширше – про її природу, сутність, закономірності виникнення, суспільного прояву та

¹ Рущенко І. П. Соціологія злочинності – нова галузь вітчизняної соціології. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 10. С. 279.

² Иншаков С. М. Криминология : учебник. М. : Юриспруденция, 2000. С. 5.

³ Клейменов М. П. Криминология : учебник. М. : Норма, 2018. С. 8.

⁴ Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учебник для магистров : в 2 т. : Т. I. Общая часть. М. : Юрайт, 2012. С. 32.

⁵ Старков О. В. Криминология: Общая, Особенная и Специальная части : учебник. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2012. С. 12–13.

⁶ Курс кримінології. Загальна частина : підручник : у 2-х кн. : Кн. 1./ О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужа. Київ : Юрінком Інтер, 2001. С. 6; Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Криминология : курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. С. 4; Криминология : підручник /за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. С. 10.

⁷ Курс лекций по криминологии / под ред. проф. Даньшина И. Н. и проф. Голины В. В. Харьков : Одиссей, 2006. С. 5.

запобігання¹. А. Закалюк слушно критикує спроби віднести кримінологію до суто юридичних наук, наполягаючи на тому, що вона перебуває на стику юридичних, економічних, політичних, соціологічних, психологічних і частково природничих наук, використовуючи знання з усіх згаданих сфер. Цей вчений цілком слушно вказує на те, що диференціація наук здійснюється передусім за ознакою їх предмета, який явно виходить за межі суто юридичних наук, оперуючи водночас правовими поняттями. Водночас не погоджується А. Закалюк і з оцінкою кримінології як соціолого-правової науки².

Оригінальними є міркування російського вченого С. Курганова, який вважає, що вирішити наявні в кримінології методологічні проблеми і парадокси можна лише шляхом побудови кримінології на власних засадах, які не зводяться до кримінального права або соціології³, проте цей вчений не конкретизує і не називає цих засад, а тому незрозуміло, на що саме має спиратися кримінологія, якщо її фундаментом не будуть ані право, ані соціологія.

Слід також зазначити, що в державах Європи, США, Канаді та інших західних країнах кримінологія не вважається юридичною наукою. Так, американські вчені вважають кримінологію науковим дослідженням злочинності як соціального феномену; наголошується на тому, що кримінологами зазвичай бувають саме соціологи⁴. Сучасний американський вчений К. Ескрідж розглядає кримінологію як міждисциплінарну науку з ухилом у суспільні науки⁵. Про міждисциплінарний характер кримінології пише відомий німецький вчений Г. Шнайдер⁶.

У пострадянській кримінології услід за радянською домінує підхід, за яким предмет кримінології складається з чотирьох умовних блоків (елементів): злочинність, причини злочинності, особа злочинця та запобігання злочинності⁷. При цьому радянські вчені в предметі кримінології розмежовували основні елементи (своєрідне «ядро») та допоміжні елементи. Основним елементом предмету кримінології вважалася власне сама злочинність як соціально-правове явище⁸.

Зараз О. Старков традиційно відносить до предмету кримінології злочинність, злочинну поведінку, причини й умови злочинів, особистість злочинця та профілактику злочинів⁹. С. Іншаков також визначає предмет цієї науки досить класично, додаючи до нього ще й методи кримінологічних

¹ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. : Кн.1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін Юре, 2007. С. 20.

² Там само. С. 21–22.

³ Курганов С. И. О стереотипах в криминологии. *Государство и право*. 1998. №1. С. 65.

⁴ Криминология / под ред. Дж. Шели. 3-е междунар. изд. ; пер. с англ. СПб. : Питер, 2003. С. 44.

⁵ Ескрідж К., Бутирський А. Розвиток кримінології як науки: міждисциплінарний підхід. *Право України*. 2019. № 9. С. 221.

⁶ Шнайдер Г. Й. Криминология / пер. с нем.; под общ. ред. и с предисл. Л. Иванова. М. : Прогресс, 1994. С. 5.

⁷ Криминология. Исправительно-трудовое право. История юридической науки. М. : Наука, 1977. С. 24–27; Кудрявцев В. Н. Лекции по криминологии. М. : Юрист, 2005. С. 10–11.

⁸ Курс советской криминологии. Предмет. Методология. Преступность и ее причины. Преступник / под ред. И. И. Карпеца, Б. В. Коробейникова, В. Н. Кудрявцева. М. : Юрид. лит., 1985. С. 5.

⁹ Старков О. В. Криминология: Общая, Особенная и Специальная части : учебник. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2012. С. 9–11.

досліджень¹. М. Клеймьонов вважає, що предмет кримінології складають історія науки та перспективи її розвитку, злочин і механізм злочинної діяльності, особистість злочинця, злочинність та її причини, основи віктимології, кримінологічне планування та прогнозування, окремі види і групи злочинності та їх попередження². Я. Гілінський відносить до предмету кримінології злочинність як складний соціальний феномен, генезис (причини) злочинності, злочин як індивідуальний поведінковий акт, механізм індивідуальної злочинної поведінки, окремі види злочинів, особистість злочинця, жертву злочинів, соціальну реакцію на злочинність, соціальний контроль над нею, включно з покаранням та превенцією, історію кримінології та історію злочинності, методологію кримінології та методику кримінологічних досліджень³. Науковець слушно підкреслює, що цей перелік тем не є вичерпним, і предмет кримінології може розширятися, виходячи з особистих вподобань дослідника або ж у процесі її розвитку як науки.

В. Лунєєв наголошує на тому, що першим та основним елементом предмета кримінології є саме вивчення закономірностей і тенденцій злочинності⁴. Класичні чотири фундаментальні елементи становлять основу кримінології, проте обмежувати предмет науки лише ними, на його думку, було б помилковим. В. Лунєєв підкреслює, що аналіз цих питань неминуче потребує виходу за їх межі та звернення до характеристики інших правопорушень та девіацій; окремо можуть вивчатися причини й умови окремих груп діянь та конкретного злочину, мотивація злочинної поведінки, кримінологічне прогнозування та віктимологія⁵. О. Родіонова сумнівається в доцільності існування закритого переліку тем (питань, елементів) предмету кримінології, вважаючи, що це провокує застій в її розвитку. На думку цієї дослідниці, найбільш правильним було б визначати предмет кримінології через загальну (спільну) категорію «злочинне», яка об'єднує всі явища, що мають цю властивість⁶.

Схожі міркування висловлюються і окремими українськими вченими, які значно розширюють предмет кримінології, порівняно із класичним підходом до нього⁷. Деякі інші вітчизняні науковці до предмету кримінології відносили ще й жертву злочину та соціальні деваїції як фонові явища⁸. А. Закалюк до предмету кримінології відносить власне злочинність як таку, злочини як її діяльнісні прояви, особу злочинця, детермінацію злочинності та її проявів, запобігання злочинності, а також методологію та методику кримінологічних досліджень, кримінологічну інформацію, включно з

¹ Иншаков С. М. Криминология : учебник. М. : Юриспруденция, 2000. С. 5.

² Клейменов М. П. Криминология : учебник. М. : Норма, 2018. С. 11.

³ Гилинский Я. И. Криминология: теория, история, эмпирическая база, социальный контроль. СПб. : Алеф-Пресс, 2014. С. 12.

⁴ Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учебник для магистров : в 2 т. : Т. I. Общая часть. М. : Юрайт, 2012. С. 46.

⁵ Там само. С. 51–52.

⁶ Родионова О. Н. Предмет криминологии. *Российский юридический журнал*. 2017. № 1 (112). С. 45–46.

⁷ Кримінологічний словник-довідник / авт.-упоряд.: С. Ф. Денисов, М. В. Пузиревський. Чернівці : Десна Поліграф, 2019. С. 175.

⁸ Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Криминологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. С. 5.

історією кримінології; також до предмету цієї науки автор відносить так звані фонові явища (алкоголізм, наркоманія, порушення норм суспільної моралі, які сприяють вчиненню злочинів) та віктимологію¹.

Важливе питання полягає в тому, чи є цей предмет кримінології незмінним і постійним або може змінюватися із часом під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Чимало вчених намагається розширити предмет кримінології за рахунок включення до нього ще й інших блоків даних (інформації), зокрема історію кримінології, девіантну поведінку в цілому, кримінологічну віктимологію, методологію та методику кримінологічних досліджень, криміналізацію та декриміналізацію діянь, кримінологічне планування та прогнозування, порівняльну та зарубіжну кримінологію, кримінологічну обумовленість існування або зміни кримінально-правової заборони².

Останніми роками з'являються нові підходи до предмету кримінології. Наприклад, Г. Горшенков до предмету майбутньої (загальнотеоретичної) кримінології відносить знання про кримінал як складну систему соціально-юридичних відносин, що продукують, складають злочинність і протидіють їй, методи їх отримання та систематизації, а також концептуальні принципи систематизації³. Кримінологія майбутнього, в розумінні цього вченого, це загальнотеоретичне вчення про кримінал як соціально-юридичну систему, загальні закономірності злочинності, можливості та політичне забезпечення попереджувального впливу на неї.

Російські вчені Т. Судакова та В. Номоконов наголошують на гострій потребі модернізувати концептуальні й теоретичні засади сучасної кримінології. Вони також зазначають, що «кримінологія як суспільна наука відображає закономірний процес становлення інтегративних підходів до принципів наукового дослідження як основи міждисциплінарного дослідження злочинності з використанням можливостей теорій, що доповнюють одна одну, і методологічних принципів»⁴. Водночас однією з тенденцій розвитку світової кримінології чимало авторів вважає суттєве розширення її предмета за рахунок аналізу більш широкого кола соціальних явищ та ширшого використання даних як суспільних, так і природничих наук, зокрема генетики, біотехнологій, нанотехнологій, технічних наук у сфері штучного інтелекту тощо. Мета такого розширення предметної сфери кримінології – адекватно реагувати на сучасні виклики злочинності в умовах глобалізації та використання злочинцями найновіших технічних досягнень. Без цього кримінологія приречена на стагнацію та відрив від актуальних суспільних потреб⁵. Інші російські вчені вважають, що

¹ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. : Кн.1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін юре, 2007. С. 21.

² Прозументов Л. М., Шеслер А. В. Предмет отечественной криминологии. *Всероссийский криминологический журнал*. 2019. Т. 13. №3. С. 371.

³ Горшенков Г. Н. Криминология в XXI веке – звезда с увеличенной светимостью. *Криминология: вчера, сегодня, завтра*. 2017. № 4. С. 20.

⁴ Судакова Т. М., Номоконов В. А. Осмысление будущего криминологии: обзор современных тенденций. *Всероссийский криминологический журнал*. 2018. Т. 12. №4. С. 534.

⁵ Там само. С. 535.

перспективним напрямком розвитку предмета кримінології є розширення меж (горизонту) аналізу соціальної системи (суспільства), не обмежуючись при цьому лише тими факторами, які безпосередньо породжують злочинність. На їхню думку, кримінології слід аналізувати значно ширше коло суспільних явищ, а також іти «вглиб» соціальної тканини¹. А. Закалюк свого часу також наголошував на тому, що межі предмету кримінології не є сталими та змінюються відповідно до того, як розвивається наука; окрім цього, предмет кримінології визначається її метою та функціями².

Українська кримінологія в цілому суттєво відстає від цих загальносвітових тенденцій. Поодинокі винятки лише підтверджують це. Зокрема, йдеться про працю О. Литвинова та Ю. Орлова, в якій вони намагаються розширити предмет кримінології за рахунок аналізу значно ширшого кола питань із використанням різноманітного філософського інструментарію³. В українській науці зустрічаються підходи, представники яких радикально заперечують пануючу кримінологічну парадигму. Зокрема, П. Сердюк оцінює сучасну кримінологію – і не лише українську – як переважно догматичну паранауку, вважаючи її умоглядною та надміру політизованою. Засобами верифікації теоретичних ідей кримінології він бачить використання даних біології та математичного інструментарію⁴.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У вітчизняній науці склався широкий спектр підходів до визначення місця кримінології в системі наук. Основними з них є тлумачення кримінології як окремої юридичної науки кримінально-правового циклу (в радянський період – як частини кримінального права), як частини соціології, тобто соціології злочинності або девіантології, та як комплексної (соціолого-юридичної) або міждисциплінарної науки. Останній підхід домінує в українській кримінології, хоча є прихильники юридичного (І. Туркевич) та соціологічного (А. Зелінський) підходів. Недоліки, пов'язані з надмірною юридизацією вітчизняної кримінології та суттєвим відставанням від соціології та інших суспільних наук (І. Рущенко) і досі не подолано. Розширення предмету кримінології та вихід за межі чотирьох класичних блоків (елементів) відповідає поступальному суспільному розвитку та прогресу соціальних і гуманітарних наук. Перспективним вбачається суттєве розширення предметного поля української кримінології завдяки аналізу широкого кола соціальних девіацій, криміногенних аспектів економіки та глобалізації, соціокультурних аспектів злочинності та протидії їй тощо.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2020

¹ Московцев А. Ф., Суходолов А. П. Методологические тупики современной криминологии. *Всероссийский криминологический журнал*. 2020. Т. 14. №2. С. 184–186.

² Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. : Кн.1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін юре, 2007. С. 21–22.

³ Литвинов О. М., Орлов Ю. В. Антипостмодерн: кримінологічні етюди. Харків : Право, 2020. 280 с.

⁴ Сердюк П. Паранаука в криминологии. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2. С. 144–151.

ДЕНИСОВ Сергей Федорович,

доктор юридических наук, профессор

(Харьковский национальный университет внутренних дел)

ТИМЧУК Алексей Леонидович,

кандидат юридических наук, доцент

(Институт управления и права Национального университета

«Запорожская политехника»)

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СУЩНОСТИ И ПРЕДМЕТА КРИМИНОЛОГИИ КАК НАУКИ

Статья посвящена анализу существующих в науке подходов к пониманию сущности и предмета криминологии, определению содержания основных дискуссий по этому вопросу, а также систематизации имеющихся подходов к этой проблематике среди отечественных и зарубежных ученых.

Ключевые слова: наука, криминология, предмет, преступность, идеи, подходы.

Sergey F. DENISOV,

Doctor in Law, Professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs)

Oleksiy L. TYMCHUK,

PhD in Law, associate professor

(Institute of Management and Law of the National University "Zaporizhzhya Polytechnic")

SOME ASPECTS OF THE ESSENCE AND SUBJECT OF CRIMINOLOGY AS A SCIENCE

The article is focused on the analysis of existing approaches in science to understanding the nature and subject of criminology, determining the content of the main discussions on this issue, as well as systematization of existing approaches to this issue among domestic and foreign scholars.

Key words: science, criminology, subject, crime, ideas, approaches.